

УДК 342.7:351.74:341.231.14:174
DOI <https://doi.org/10.32782/cuj-2026-1-13>

Пасічник Наталя Олексіївна

доктор історичних наук, професор,
заступник начальника відділу організації наукової діяльності –
завідувач відділення організації наукової роботи
Донецького державного університету внутрішніх справ
Researcher ID: Q-8394-2019
Scopus ID: 36069805800
ORCID: 0000-0002-0923-9486

Ріжняк Ренат Ярославович

заслужений працівник освіти України,
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ
Researcher ID: Q-3371-2019
Scopus ID: 57209170870
ORCID: 0000-0002-1977-9048

Хитровський Дмитро Володимирович

старший викладач кафедри загальноправових дисциплін
Донецького державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0009-0002-5619-6834

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ПОЛІЦЕЙСЬКОГО: ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРАВ ЛЮДИНИ

Статтю присвячено комплексному теоретико-правовому дослідженню взаємозв'язку конституційного статусу людини та професійної етики поліцейського крізь призму впливу міжнародних стандартів прав людини. Обґрунтовано, що конституційний статус особи є базовою категорією сучасного конституціоналізму, яка визначає правові межі діяльності держави та спрямованість функціонування її органів, зокрема правоохоронних. Доведено, що права і свободи людини виступають системоутворювальним елементом правового порядку та критерієм оцінки законності діяльності публічної влади. Проаналізовано структуру конституційного статусу особи, механізми гарантій його реалізації та роль державних інституцій у забезпеченні прав людини. Особливу увагу приділено значенню міжнародних стандартів як універсальних нормативних орієнтирів, що визначають допустимі межі державного втручання та формують критерії правомірності дій правоохоронців. Розкрито сутність поліцейської деонтології як складової частини юридичної етики, охарактеризовано її структуру, функції та роль у регуляції службової поведінки працівників поліції. Установлено, що професійна етика виступає внутрішнім механізмом забезпечення законності, гуманізму й неупередженості правоохоронної діяльності та доповнює юридичні норми у випадках дискреційних

© Пасічник Н. О., Ріжняк Р. Я., Хитровський Д. В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

повноважень. Досліджено вплив практики міжнародних судових інституцій на формування стандартів поведінки правоохоронців і визначено їх значення як орієнтирів належного правозастосування. Виявлено основні проблеми забезпечення конституційних прав у діяльності поліції, серед яких – нормативні колізії, інституційні труднощі, недоліки правозастосовної практики, тривалість розгляду скарг і наявність етичних ризиків професійної діяльності. Обґрунтовано необхідність комплексного вдосконалення правового та етичного забезпечення правоохоронної діяльності через гармонізацію законодавства з міжнародними стандартами, розвитку механізмів контролю, підвищення професійної підготовки персоналу та використання міжнародного досвіду реформування поліції. Зроблено висновок, що ефективність реалізації конституційного статусу людини у сфері правоохоронної діяльності визначається інтегрованою взаємодією нормативних, інституційних і ціннісно-етичних компонентів правової системи.

Ключові слова: конституційний статус людини, міжнародні стандарти прав людини, професійна етика поліцейського, поліцейська деонтологія, правоохоронна діяльність, гарантії прав людини, діяльність поліції.

Pasichnyk N. O., Rizhniak R. Ya., Khytrovskyi D. V. Constitutional status of the individual and professional ethics of a police officer: the impact of international human rights standards

The article is devoted to a comprehensive theoretical and legal study of the relationship between the constitutional status of the individual and the professional ethics of a police officer through the prism of the influence of international human rights standards. It is substantiated that the constitutional status of a person is a fundamental category of modern constitutionalism that determines the legal limits of state activity and the direction of functioning of its bodies, including law enforcement agencies. It is proven that human rights and freedoms constitute a system-forming element of the legal order and a criterion for assessing the legality of public authority actions. The structure of the constitutional status of the individual, mechanisms for guaranteeing its realization, and the role of state institutions in ensuring human rights are analyzed. Particular attention is paid to the importance of international standards as universal normative guidelines that define the permissible limits of state interference and shape criteria for the legality of law enforcement actions. The essence of police deontology as a component of legal ethics is revealed, its structure, functions, and role in regulating the official conduct of police officers are characterized. It is established that professional ethics functions as an internal mechanism for ensuring legality, humanism, and impartiality in law enforcement activity and complements legal norms in situations involving discretionary powers. The influence of the case law of international judicial institutions on the formation of standards of conduct for law enforcement officers is examined, and their significance as benchmarks for proper law enforcement is determined. The main problems in ensuring constitutional rights in police activity are identified, including legislative conflicts, institutional difficulties, shortcomings in law enforcement practice, lengthy complaint procedures, and ethical risks in professional activity. The necessity of comprehensive improvement of legal and ethical support for law enforcement activity is substantiated through harmonization of legislation with international standards, development of control mechanisms, enhancement of professional training of personnel, and use of international experience in police reform. It is concluded that the effectiveness of implementing the constitutional status of the individual in the field of law enforcement depends on the integrated interaction of normative, institutional, and value-ethical components of the legal system.

Key words: constitutional status of the individual, international human rights standards, professional ethics of a police officer, police deontology, law enforcement activity, human rights guarantees, police activity.

Вступ. Актуальність теми дослідження зумовлена сучасними тенденціями розвитку прав людини як фундаментальної цінності демократичної правової держави та водночас сьогоденними процесами реформування правоохоронної системи. У сучасних умовах діяльність поліції розглядається не лише як інструмент забезпечення публічної безпеки, а передусім як форма реалізації державою своїх обов'язків щодо гарантування прав і свобод людини. Саме тому питання співвідношення конституційного статусу особи та професійної етики поліцейського набуває особливого значення, оскільки ефективність правозахисної

функції держави безпосередньо залежить від рівня правової культури, професійної відповідальності та етичної свідомості працівників правоохоронних органів. Посилення ролі прав людини у системі конституційних цінностей зумовлює необхідність переосмислення змісту службової діяльності поліції крізь призму гуманістичних принципів, законності та верховенства права.

Зазначена проблематика має безпосередній зв'язок із міжнародними стандартами прав людини, що виступають універсальним нормативним орієнтиром для формування національної правової політики у сфері

правоохоронної діяльності. Міжнародні договори, акти рекомендаційного характеру та практика міжнародних судових інституцій формують систему правових вимог до держав щодо забезпечення належного рівня захисту прав людини, визначають допустимі межі втручання органів влади у сферу індивідуальної свободи та встановлюють критерії оцінки правомірності дій посадових осіб. У цьому контексті професійна етика поліцейського постає як важливий інструмент практичної імплементації міжнародних стандартів, оскільки саме через поведінку правоохоронців у конкретних ситуаціях реалізується принцип поваги до людської гідності, недискримінації та пропорційності застосування владних повноважень. Саме тому інтеграція міжнародних стандартів у систему національного права та професійну практику правоохоронців є необхідною умовою формування сучасної моделі правозахисної діяльності поліції.

Отже, актуальність вибраної теми зумовлена необхідністю теоретичного та практичного осмислення взаємодії конституційних гарантій прав людини, міжнародних правових стандартів і професійної етики поліцейського як взаємопов'язаних елементів сучасної правової системи, що визначають рівень демократичності держави та ефективність функціонування її правоохоронних інституцій.

Матеріали та методи. Проблематика співвідношення конституційного статусу людини та етичних засад поліцейської діяльності перебуває у фокусі як вітчизняної, так і зарубіжної наукової думки. Загалом дослідження можна згрупувати в кілька взаємопов'язаних напрямів: теоретико-конституційні розробки щодо статусу людини і гарантій її прав; праці з міжнародного і європейського права, що окреслюють стандарти поведінки правоохоронців; наукові праці з поліцейської деонтології та етики; емпіричні й прикладні дослідження реформування поліції та імплементації міжнародних стандартів.

У вітчизняній доктрині питання конституційного статусу людини опрацьовано досить ґрунтовно: низку монографій і підручників присвячено антропоцентричній концепції Конституції України, механізмам реалізації і захисту

конституційних прав, пріоритету прав людини як засаді державного ладу (наприклад, колективна монографія за редакцією В. Ф. Погорілка [1], посібник Т. М. Слінько, І. І. Дахова, Л. І. Летнянчин та ін. [2]). Українські автори порушують питання безпосередності конституційних гарантій і їх відтворення в діяльності органів влади, зокрема правоохоронних (В. Матяш, О. Роговенко [3]). Окремі дослідження спрямовані саме на аналіз ролі Національної поліції у механізмі гарантування прав та свобод (монографії, аналітичні публікації, методичні посібники) і висвітлюють як нормативно-правові, так і організаційно-процесуальні аспекти взаємодії поліції з правозахисними стандартами (стаття О. В. Прієшкіної [4] та колективна монографія за редакцією З. Р. Кісіль [5]).

Поліцейська деонтологія в Україні розглядається в навчально-методичних працях і спеціалізованих статтях, де автори відзначають потребу інтеграції етичних кодексів у систему підготовки кадрів та дисциплінарного контролю; пропонують модельні етичні кодекси та методи впровадження, досліджують конкретні механізми етичного регулювання поведінки поліцейського у повсякденній практиці (див., наприклад, посібник авторського колективу [6]).

Значний внесок у вітчизняну науку роблять дослідження імплементації міжнародних стандартів у національне право й практику: у наукових статтях аналізується відповідність українського законодавства стандартам ЄСПЛ, ООН та Ради Європи, а також досліджуються проблеми виконання рішень міжнародних судових органів у контексті реформування поліції (О. В. Прієшкіна [4], В. В. Новіков, В. С. Боровікова [7], Н. В. Камінська, В. І. Бойко [8], В. М. Кузьменко, А. Ю. Піменова [9]). Окремі праці присвячені практичній трансформації міжнародних зобов'язань у повсякденну діяльність правоохоронних органів (О. А. Моргунов [10]).

У зарубіжній літературі тема поєднує дві великі площини: теоретичну (концепти прав людини, роль держави-гаранта) та практичну (етика поліції, стандарти застосування сили та поведіння із затриманими). Класичні праці з європейського права та сучасні дослідження проблеми позитивних зобов'язань держави

формують нормативно-доктринальний базис, зокрема через аналіз прецедентів ЄСПЛ, які конкретизують зміст державних обов'язків і критерії їх належного виконання (наприклад, Д. Гарріс, М. О'Бойл, К. Ворбрік [11]). Дослідження з етики поліцейської служби підкреслюють значення професійної культури, кодексів поведінки і систем навчання для забезпечення поваги до прав людини у щоденній роботі поліції (наприклад, К. Натан [12]).

У науково-практичній літературі (звітні дослідження, аналітика міжнародних організацій) багато уваги приділяється досвіду реформування поліції у європейських країнах і демонструється, як міжнародні стандарти трансформуються в національні політики й інституційні практики (див. документи [13; 14]). Також у зарубіжних публікаціях розглядаються проблеми балансування публічної безпеки та індивідуальних прав, застосування сили, відеофіксації дій поліції та дисциплінарної відповідальності (у контексті стандартів прав людини і практики ЄСПЛ) [15].

Утім, попри наявність значного корпусу робіт, у наукових розвідках виокремлюються кілька невирішених або недостатньо опрацьованих питань:

- взаємодія міжнародних стандартів і внутрішніх професійних норм у конкретних локальних практиках;
- методики оцінки впливу етичних кодексів та програм підвищення кваліфікації на реальну поведінку поліцейських;
- механізми трансляції рішення ЄСПЛ в оперативно-службову практику поліції;
- адаптація міжнародних моделей до соціально-правових і інституційних умов пострадянських країн, зокрема України.

Ці прогалини свідчать про необхідність міждисциплінарних досліджень, які поєднують б правовий аналіз із соціологічними та менеджерськими підходами. Таким чином, стан наукової розробленості проблеми характеризується достатньою кількістю фундаментальних і прикладних праць, але з помітною потребою у практико-орієнтованих, емпіричних і міждисциплінарних дослідженнях, які б дали змогу зв'язати доктрину з оперативною реформою поліції та оцінити ефективність

етичних і правових інструментів на рівні щоденної поліцейської практики.

Це й визначило **мету статті**, яка полягає у комплексному теоретико-правовому аналізі взаємозв'язку конституційного статусу людини та професійної етики поліцейського крізь призму впливу міжнародних стандартів прав людини, а також у визначенні їхньої ролі як нормативно-ціннісних орієнтирів діяльності правоохоронних органів. Досягнення поставленої мети передбачає з'ясування змісту та структури конституційного статусу особи, розкриття значення міжнародних правозахисних стандартів для формування професійних вимог до поведінки поліцейських, визначення меж реалізації владних повноважень правоохоронців та обґрунтування напрямів удосконалення правового й етичного забезпечення їхньої діяльності.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціально-юридичних методів пізнання. Зокрема, використано формально-юридичний метод (для аналізу норм конституційного, міжнародного та адміністративного права, що регулюють статус людини і діяльність поліції), системний метод (для розгляду конституційних прав, міжнародних стандартів та професійної етики як взаємопов'язаних елементів єдиного правового механізму), порівняльно-правовий метод (для зіставлення національного законодавства з міжнародними та європейськими стандартами прав людини), структурно-функціональний метод (для визначення ролі правоохоронних органів у системі гарантій прав людини), аксіологічний метод (для дослідження прав людини як базової правової цінності та оцінки впливу етичних принципів на правозастосовну практику) та логіко-юридичний метод (для формулювання наукових висновків і узагальнень).

Результати. Конституційний статус особи у сучасній теорії права розглядається як система правова категорія, що відображає юридично закріплене становище людини у державі та суспільстві. Його зміст визначається сукупністю прав, свобод, обов'язків і гарантій, які встановлюються конституційними нормами та становлять основу правового становища людини. Структурно конституційний статус включає

нормативний (закріплені права і свободи), інституційний (механізми їх забезпечення) та аксіологічний (відображає ціннісну природу прав людини як базової категорії сучасного конституціоналізму) компоненти. Такий підхід дає змогу розглядати конституційний статус не лише як юридичну конструкцію, а й як комплексну систему взаємодії особи та держави.

Основу конституційного статусу становлять права і свободи людини, які виступають первинним елементом правового порядку та визначають спрямованість діяльності держави. Вони мають універсальний характер, поширюються на всі сфери суспільного життя і виконують функцію нормативного орієнтира для законодавчої, виконавчої та судової влади. Конституційні права не лише закріплюють межі допустимого втручання держави у сферу індивідуальної свободи, а й визначають зміст позитивних обов'язків держави щодо їх забезпечення та захисту. Таким чином, права і свободи виступають водночас юридичною основою статусу особи та критерієм оцінки діяльності публічної влади.

Ефективність конституційного статусу людини залежить від наявності реальних гарантій здійснення прав і свобод. У правовій державі такі гарантії мають комплексний характер і охоплюють нормативні, інституційні та процедурні механізми. Нормативні гарантії полягають у закріпленні прав людини на конституційному рівні та їх деталізації у законодавстві; інституційні – у функціонуванні органів державної влади, покликаних забезпечувати та захищати права особи; процедурні – у наявності ефективних механізмів судового й позасудового захисту. Важливим елементом гарантій є принцип верховенства права, який забезпечує підпорядкування державної влади праву та недопустимість свавільного обмеження прав людини. Реальність гарантій визначається не лише їх нормативним закріпленням, а й практичною дієвістю, що виявляється у здатності держави ефективно реагувати на порушення прав.

Державні органи виступають ключовими суб'єктами реалізації та захисту конституційних прав людини, оскільки саме через їхню діяльність здійснюється практичне втілення

конституційних норм. Законодавчі органи формують нормативну основу правового статусу особи, установлюючи правові механізми реалізації прав і свобод. Виконавчі органи забезпечують їх практичне здійснення через систему державного управління, адміністративних процедур і надання публічних послуг. Судові органи здійснюють контроль за законністю дій державної влади та забезпечують відновлення порушених прав. У системі органів публічної влади важливе місце належить правоохоронним органам, діяльність яких безпосередньо пов'язана із забезпеченням безпеки особи та захистом її прав від протиправних посягань. Водночас наявність владних повноважень зумовлює підвищені вимоги до законності, пропорційності та етичності їх дій, оскільки саме ці органи найчастіше взаємодіють із громадянами та реалізують функцію державного примусу.

Міжнародні стандарти прав людини становлять сукупність універсально визнаних принципів, норм і вимог, закріплених у міжнародних договорах, деклараціях, рекомендаціях міжнародних організацій та практиці міжнародних судових інституцій, які визначають мінімально допустимий рівень забезпечення прав і свобод особи. У теоретико-правовому аспекті вони розглядаються як нормативний орієнтир для національних правових систем, що забезпечує гармонізацію внутрішнього законодавства з міжнародними правозахисними вимогами. Система таких стандартів має комплексний характер і включає матеріальні норми (що визначають зміст прав), процедурні гарантії їх реалізації та інституційні механізми контролю за їх дотриманням. У контексті діяльності поліції міжнародні стандарти виконують функцію правових меж реалізації владних повноважень і водночас виступають критерієм оцінки законності дій правоохоронців.

Міжнародні стандарти у сфері правоохоронної діяльності поділяються на універсальні та регіональні. Універсальні стандарти формуються в межах глобальних міжнародних організацій і мають загальнообов'язковий або рекомендаційний характер для держав світового співтовариства. Регіональні стандарти формуються в межах інтеграційних або міждержавних об'єднань і відображають специфіку

правових традицій відповідного регіону. Для держав європейського правового простору саме регіональні стандарти відіграють особливу роль, оскільки вони безпосередньо впливають на законодавство та практику правоохоронних органів.

Важливим джерелом формування та розвитку міжнародних стандартів прав людини є практика міжнародних судових інституцій, яка конкретизує зміст правових норм і визначає критерії оцінки дій держави та її органів. Судові рішення виконують функцію авторитетного тлумачення міжнародних договорів, розкриваючи їх зміст через аналіз конкретних правових ситуацій. У сфері правоохоронної діяльності така практика має особливе значення, оскільки вона встановлює стандарти застосування сили, поведіння із затриманими, проведення ефективних розслідувань та забезпечення процесуальних гарантій. Судові позиції фактично формують модель належної поведінки державних органів, що стає орієнтиром для національних правозахисних органів і сприяє уніфікації правозахисних підходів на міжнародному рівні.

Серед основоположних міжнародних стандартів діяльності поліції центральне місце посідають принципи законності, пропорційності та поваги до людської гідності. Принцип законності означає, що будь-яке втручання правоохоронних органів у права особи повинно мати чітку правову підставу, здійснюватися в межах компетенції та відповідати встановленим процедурним вимогам. Принцип пропорційності передбачає необхідність співвіднесення заходів державного примусу з легітимною метою і недопущення надмірного обмеження прав людини. Принцип поваги до людської гідності виступає аксіологічною основою всієї системи прав людини і вимагає гуманного, недискримінаційного та неупередженого ставлення до кожної особи незалежно від її статусу чи поведінки. Сукупна дія цих принципів формує фундамент правозахисної моделі діяльності поліції, у межах якої правоохоронна функція держави реалізується у поєднанні з обов'язком забезпечення і захисту прав людини.

Поліцейська деонтологія є складовою частиною юридичної етики та спеціальним напрямом

професійної етики, що досліджує морально-правові засади службової діяльності працівників правоохоронних органів. Структура поліцейської деонтології охоплює нормативний компонент (етичні кодекси, стандарти поведінки), аксіологічний компонент (цінності справедливості, гідності, гуманізму), а також поведінковий компонент, що відображає практичні моделі службової поведінки. Така багаторівнева структура дає змогу розглядати професійну етику як інтегративний механізм регуляції діяльності правоохоронців, який доповнює правове регулювання і сприяє реалізації прав людини.

Основу професійної етики поліцейського становить система етичних принципів, що визначають стандарти належної службової поведінки. До ключових із них належать принципи законності, справедливості, неупередженості, поваги до людської гідності, гуманізму та професійної відповідальності. Етичні принципи мають універсальний характер і застосовуються незалежно від конкретної ситуації, у якій перебуває поліцейський, визначаючи допустимі межі його поведінки. Їх дотримання є важливою передумовою довіри суспільства до правоохоронних органів та ефективності виконання ними правозахисної функції держави.

У діяльності поліції правові та моральні норми перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємодоповнюють одна одну. Правові норми встановлюють формально визначені правила поведінки та юридичні межі повноважень правоохоронців, тоді як моральні норми забезпечують внутрішню мотивацію їх дотримання та сприяють формуванню професійної правосвідомості. Моральний вимір службової діяльності набуває особливого значення у ситуаціях, коли правове регулювання не містить детальних приписів або передбачає можливість дискреційних рішень. У таких випадках саме етичні стандарти дають змогу вибрати найбільш справедливий і правомірний варіант дій.

Важливим елементом системи професійної етики є інститут відповідальності, який забезпечує дотримання встановлених стандартів службової поведінки. Професійна відповідальність поліцейського має багаторівневий

характер і охоплює юридичну, дисциплінарну та моральну відповідальність. Дисциплінарні стандарти визначають порядок оцінки службових дій, критерії правомірності поведінки та заходи реагування на порушення етичних і правових норм. Вони спрямовані не лише на покарання порушень, а й на запобігання їм, формуючи у працівників правоохоронних органів усвідомлення необхідності дотримання професійних стандартів.

Міжнародні стандарти прав людини відіграють визначальну роль у формуванні сучасної моделі діяльності поліції. Їх *інтеграція у національну правову систему* здійснюється через імплементацію міжнародних договорів у законодавство, адаптацію внутрішніх нормативних актів до міжнародних вимог і врахування практики міжнародних органів під час правозастосування. У результаті міжнародні стандарти стають складовою частиною внутрішнього правового порядку, визначаючи не лише формальні правові рамки діяльності поліції, а й зміст етичних орієнтирів службової поведінки. Такий процес сприяє гармонізації національного права з міжнародними принципами захисту прав людини та забезпечує уніфікацію підходів до правоохоронної діяльності.

Особливе значення у формуванні професійної етики поліції мають міжнародні рекомендації, декларації та кодекси поведінки посадових осіб, які хоча й не завжди мають обов'язкову юридичну силу, виступають авторитетними стандартами належної професійної поведінки. Використання цих документів у навчанні та підвищенні кваліфікації персоналу сприяє формуванню у поліцейських стійких правозахисних установок і забезпечує відповідність їхньої поведінки міжнародним стандартам.

Практика міжнародних судових органів має суттєвий вплив на формування етичних засад діяльності поліції, оскільки вона конкретизує зміст міжнародних правозахисних норм і встановлює стандарти належної поведінки державних органів. Урахування правових позицій міжнародних судів у діяльності поліції сприяє підвищенню рівня правової визначеності та запобігання порушенням прав людини, а також формує у правоохоронців усвідомлення відповідальності за результати своїх дій.

Міжнародні стандарти прав людини виступають універсальним критерієм оцінки законності діяльності поліції та ефективності реалізації державою своїх правозахисних обов'язків. Вони дають змогу визначити, чи відповідають дії правоохоронців принципам законності, необхідності, пропорційності та поваги до людської гідності. Застосування цих стандартів як оціночного інструменту сприяє підвищенню підзвітності правоохоронних органів, забезпечує контроль за їхньою діяльністю та формує правову культуру, орієнтовану на пріоритет прав і свобод особи.

Конституційний статус людини виступає фундаментальною правовою категорією, що визначає межі діяльності держави та її органів, характеризує правову спрямованість діяльності правоохоронців і виступає критерієм оцінки законності їхніх рішень і дій. Однією з ключових функцій конституційного статусу людини є встановлення меж допустимого втручання держави у сферу індивідуальної свободи. Такі межі визначаються конституційними нормами, законами та міжнародними стандартами прав людини і передбачають, що обмеження прав можливе лише за наявності законної підстави, легітимної мети та необхідності у демократичному суспільстві. Для діяльності поліції це означає обов'язок діяти виключно в межах наданих повноважень і застосовувати владні заходи лише тоді, коли вони є об'єктивно необхідними.

Діяльність поліції об'єктивно пов'язана з необхідністю поєднання двох взаємопов'язаних цілей – забезпечення публічної безпеки та охорони індивідуальної свободи. У правовій державі цей баланс досягається шляхом застосування принципу пропорційності, який вимагає, щоб будь-які обмеження прав людини були адекватними поставленій меті та не перевищували меж необхідного. Установлення такого балансу є одним із найскладніших завдань правоохоронної діяльності, оскільки воно потребує від поліцейських високого рівня правової культури, професійної підготовки та здатності приймати обґрунтовані рішення у конкретних ситуаціях.

Особливої актуальності питання дотримання конституційного статусу людини

набуває у процесі застосування поліцією заходів державного примусу. Конституційні гарантії вимагають, щоб кожен примусовий захід мав чітку правову підставу, був обґрунтованим за своїм змістом і супроводжувався належними процесуальними гарантіями захисту прав особи. У цьому контексті правоохоронні органи несуть підвищену відповідальність за дотримання прав людини, оскільки саме вони здійснюють безпосередній владний вплив на особу та мають можливість обмежувати її права.

Забезпечення конституційних прав людини у діяльності поліції супроводжується низкою нормативних та інституційних труднощів, що впливають на ефективність правозахисної функції держави. Однією з ключових проблем є наявність законодавчих прогалин, колізій і оціночних формулювань у нормативно-правових актах, які регулюють діяльність правоохоронних органів. Інституційні труднощі проявляються у недостатній узгодженості діяльності різних органів публічної влади, обмежених ресурсах, складності управлінських процедур та недостатній ефективності механізмів внутрішнього і зовнішнього контролю. У сукупності ці чинники можуть знижувати здатність держави забезпечувати належний рівень захисту прав людини.

Суттєвим викликом для забезпечення конституційних прав особи є недоліки правозастосовної практики, які проявляються у формальному підході до виконання правових норм, непослідовності прийняття рішень та недостатній обґрунтованості окремих дій правоохоронців. У деяких випадках спостерігається розрив між нормативним змістом правових приписів та їх фактичним застосуванням (див., наприклад, [16]), що зумовлює ризик порушення прав людини навіть за наявності належної законодавчої бази. Причинами таких явищ можуть бути недостатня правова підготовка персоналу, відсутність усталеної правозастосовної практики, а також складність конкретних ситуацій, які потребують швидкого прийняття рішень. Недоліки практики також проявляються у недостатній ефективності процедур реагування на порушення

прав людини (див., наприклад, [17]) та у тривалості розгляду скарг на дії правоохоронців (див., наприклад, [18]).

Особливу групу викликів становлять етичні ризики, пов'язані зі специфікою професійної діяльності поліцейських. Виконання службових обов'язків у ситуаціях підвищеного психологічного навантаження, необхідність прийняття швидких рішень та використання владних повноважень можуть створювати умови для професійної деформації, зниження рівня емпатії та формування формального ставлення до прав людини. Недостатня увага до етичного складника професійної підготовки може призводити до виникнення конфліктів між формальним виконанням службових інструкцій і необхідністю дотримання принципів гуманізму та поваги до людської гідності (див., наприклад, [19]).

На забезпечення конституційних прав людини у діяльності поліції істотно впливають соціальні та організаційні чинники. Негативний вплив цих факторів може проявлятися у перевантаженості працівників, недостатній мотивації до якісного виконання обов'язків, а також у формалізації службової діяльності. Водночас належна організація роботи, чітка система підзвітності та розвиток партнерських відносин між поліцією і суспільством здатні суттєво підвищити рівень гарантування прав людини.

Виходячи зі сформульованих проблем та викликів забезпечення конституційних прав у діяльності поліції систематизований виклад основних напрямів вдосконалення правового та етичного забезпечення діяльності поліції представимо у вигляді табл. 1. Систематизація напрямів удосконалення правового й етичного забезпечення діяльності поліції свідчить, що їх ефективна реалізація можлива лише за умов комплексного підходу, який поєднує нормативне оновлення, інституційні реформи, професійний розвиток персоналу та використання міжнародних практик. Саме така інтегрована модель реформування здатна забезпечити стійке функціонування правоохоронної системи відповідно до принципів верховенства права та пріоритету прав людини.

Таблиця 1

Напрями вдосконалення правового та етичного забезпечення діяльності поліції

№	Напрямок удосконалення	Зміст напрямку	Основні заходи реалізації	Очікуваний результат
1	Гармонізація законодавства з міжнародними стандартами	Узгодження національних норм із міжнародними правозахисними вимогами та практикою міжнародних судових органів	Оновлення законодавства; уточнення процедур застосування примусу; імплементація міжнародних актів; урахування міжнародної практики	Підвищення правової визначеності, мінімізація довільного тлумачення повноважень поліції
2	Підвищення ефективності контролю за діяльністю поліції	Розвиток багаторівневої системи підзвітності правоохоронців	Посилення внутрішнього контролю; незалежні органи розслідування скарг; парламентський і судовий нагляд; механізми громадського контролю	Зростання довіри суспільства, зменшення випадків зловживань владою
3	Удосконалення професійної підготовки та етичних стандартів	Формування правосвідомості та етичної культури поліцейських	Включення курсів із прав людини у підготовку; навчання стандартам пропорційності; психологічна підготовка; оновлення етичних кодексів	Підвищення професійної культури та гуманістичної спрямованості правоохоронної діяльності
4	Використання міжнародного досвіду реформування правоохоронних органів	Адаптація ефективних моделей функціонування поліції демократичних держав	Упровадження найкращих практик управління; розвиток партнерства з громадськістю; використання сучасних технологій контролю; обмін досвідом	Модернізація правоохоронної системи та підвищення її ефективності й прозорості

Висновки. У результаті проведення комплексного теоретико-правового аналізу взаємозв'язку конституційного статусу людини та професійної етики поліцейського крізь призму впливу міжнародних стандартів прав людини встановлено таке.

1. Конституційний статус людини та професійна етика поліцейського становлять взаємопов'язані елементи єдиного механізму забезпечення прав людини, ефективність якого визначає рівень демократичності держави та якість функціонування правоохоронної системи. Саме поєднання юридичних і морально-ціннісних регуляторів формує сучасну модель правозахисної діяльності поліції.

2. Міжнародні стандарти прав людини відіграють ключову роль у трансформації змісту правоохоронної діяльності. Їх інтеграція у національну правову систему та професійну практику поліції сприяє гармонізації законодавства, підвищенню рівня правової визначеності та зміцненню принципу верховенства права.

3. Ефективність реалізації конституційних прав людини у діяльності поліції залежить не

лише від нормативного закріплення правових гарантій, а й від реального функціонування інституційних, процедурних та організаційних механізмів їх забезпечення. Ключовими проблемами у цій сфері залишаються наявність законодавчих колізій, недоліки правозастосовної практики, недостатня ефективність процедур реагування на порушення прав людини, тривалість розгляду скарг, а також вплив професійно-психологічних та організаційних чинників на діяльність правоохоронців.

4. Професійна етика поліцейського виконує функцію внутрішнього регулятора службової поведінки, який доповнює юридичні норми та забезпечує їх практичну реалізацію. Дотримання етичних принципів: законності, гуманізму, неупередженості, пропорційності та поваги до людської гідності є необхідною умовою довіри суспільства до правоохоронних органів та ефективності виконання ними правозахисної функції держави.

5. Удосконалення правового й етичного забезпечення діяльності поліції можливе лише за умови комплексного реформування, яке поєднує оновлення законодавства, розвиток механізмів

контролю та підзвітності, підвищення рівня професійної підготовки персоналу і використання позитивного міжнародного досвіду.

Подальші наукові пошуки мають бути спрямовані на поглиблення теоретичних засад взаємодії конституційного статусу людини,

міжнародних стандартів прав людини та професійної етики правоохоронців, а також на вироблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання і діяльності поліції в умовах сучасних трансформацій правової системи.

Література

1. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика : монографія. Відповідальний редактор В. Ф. Погорілко. Київ, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, А.С.К., 2003. 652 с. ISBN 966-02-2688-8.
2. Конституційне право України : посібник. Т. М. Слінько, І. І. Дахова, Л. І. Летнянчин та ін. Харків, Право, 2024. 372 с. ISBN 978-966-998-625-2.
3. Матяш В., Роговенко О. Національна поліція України в механізмі забезпечення конституційних прав і свобод громадян. *Молодий вчений*. 2022. № 10 (110). С. 22–26. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-5>
4. Прієшкіна О. В. Імплементация міжнародно-правових стандартів прав та свобод людини у національне законодавство України. *Вісник Одеського національного університету. Правознавство*. 2023. № 25 (1). С. 45–50. DOI: [https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-1\(36\)-7](https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-1(36)-7)
5. Теоретико-прикладні засади конструктивної взаємодії поліції і населення в соціумі : монографія. В. В. Серета, Р. І. Благута, О. М. Балинська та ін. Загальна редакція З. Р. Кісіль. Львів, ЛьвДУВС, 2017. 600 с. ISBN 978-617-511-224-3
6. Поліцейська деонтологія : навчально-методичний посібник. Є. В. Зозуля, Н. О. Коваленко, Я. А. Петрук, Р. Я. Ріжняк, О. С. Туренко, Д. В. Хитровський. Одеса, ВД «Гельветика», 2025. 236 с. ISBN 978-617-554-688-8
7. Новіков В. В., Боровікова В. С. Імплементация міжнародних стандартів прав людини в національному законодавстві. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2018. № 4. С. 39–49. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2625>
8. Камінська Н. В., Бойко В. І. Імплементация міжнародного права: концептуальні підходи і необхідність модернізації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. № 32(4). С. 154–166. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-4-154>
9. Кузьменко В. М., Піменова А. Ю. Проблеми виконання вироків Міжнародного кримінального суду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. № 88 (4). С. 84–90. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.4.12>
10. Моргунов О. А. Зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів під час воєнного стану та його імплементация в діяльність патрульної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 2. С. 358–360. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/83>
11. Harris D., O'Boyle M., Warbrick C. *Law of the European Convention on Human Rights*. Oxford, OUP. 2009. 964 p. URL: <https://archive.org/details/harrisoboylewarb0000unse>
12. Nathan C. *Ethics of policing*. *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780415249126-L171-1>
13. Code of Conduct for Law Enforcement Officials. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/code-conduct-law-enforcement-officials>
14. Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-use-force-and-firearms-law-enforcement>
15. Case law of the European Court of Human Rights. Council of Europe/European Court of Human Rights. URL: https://first.vaks.gov.ua/wp-content/uploads/sites/2/2021/12/Research_report_internet_ENG.pdf
16. Case of Shmorgunov and others v. Ukraine. (Applications nos. 15367/14 and 13 others – see appended list). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-207418%22%7D>
17. Case of Kaverzin v. Ukraine (Application no. 23893/03). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-110895%22%7D>
18. Case of Mikhalkova and others v. Ukraine (Application no. 10919/05). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-102818%22%7D>
19. Справа «Яременко проти України». URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-125996%22%7D>

References

1. Problemy realizatsii Konstytutsii Ukrainy: teoriia i praktyka : monohrafiia [*Problems of Implementing the Constitution of Ukraine: Theory and Practice. Monograph*]. Vidpovidalniy redaktor V. F. Pohorilko. Kyiv, Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy, A.S.K., 2003. 652 p. [in Ukrainian]
2. Konstytutsiine pravo Ukrainy: posib. dlia pidhot. do ispytyt [*Constitutional Law of Ukraine: A Study Guide for Exam Preparation*]. T. M. Slinko, I. I. Dakhova, L. I. Letnianchyn ta in. Kharkiv, Pravo, 2024. 372 p. [in Ukrainian]
3. Matiash, V., Rohovenko, O. (2022). Natsionalna politsiia Ukrainy v mekhanizmi zabezpechennia konstytutsiinykh prav i svobod hromadian [The National Police of Ukraine in the Mechanism for Ensuring Constitutional Rights and Freedoms of Citizens]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, 10 (110), 22–26. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-10-110-5> [in Ukrainian]
4. Priieshkina, O. V. (2023). Implementatsiia mizhnarodno-pravovykh standartiv prav ta svobod liudyny u natsionalne zakonodavstvo Ukrainy [Implementation of International Legal Standards of Human Rights and Freedoms into the National Legislation of Ukraine]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Pravo* – *Bulletin of Odesa National University. Jurisprudence*, 25 (1), 45–50. DOI: [https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-1\(36\)-7](https://doi.org/10.32782/2304-1587/2023-25-1(36)-7) [in Ukrainian]
5. Teoretyko-prykladni zasady konstruktyvnoi vzaiemodii politsii i naseleння v sotsiumi : monohrafiia [*Theoretical and Applied Foundations of Constructive Interaction between the Police and the Public in Society: Monograph*]. V. V. Sereda, R. I. Blahuta, O. M. Balynska ta in. Zahalna redaktsiia Z. R. Kisil. Lviv, LvDUVS, 2017. 600 p. [in Ukrainian]
6. Politseiska deontolohiia: navchalno-metodychnyi posibnyk dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity haluzei znan “K Bezpeka i oborona” ta “D Biznes, administruvannya ta pravo” [*Police Deontology: A Teaching and Methodological Manual for Higher Education Students in the Fields of Knowledge “K Security and Defense” and “D Business, Administration and Law”*]. Ye. V. Zozulia, N. O. Kovalenko, Ya. A. Petruk, R. Ia. Rizhniak, O. S. Turenko, D. V. Khytrovskiyi. Odesa, Vydavnychiy dim “Helvetyka”, 2025. 236 p. [in Ukrainian]
7. Novikov, V. V., Borovikova, V. S. (2018). Implementatsiia mizhnarodnykh standartiv prav liudyny v natsionalnomu zakonodavstvi [Implementation of International Human Rights Standards in National Legislation]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriiia yurydychna – Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs. Legal Series*, 4, 39–49. Retrieved from <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2625> [in Ukrainian]
8. Kaminska, N. V., Boiko, V. I. (2025). Implementatsiia mizhnarodnoho prava: kontseptualni pidkhody i neobkhdnist modernizatsii [Implementation of International Law: Conceptual Approaches and the Need for Modernization]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(4), 154–166. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-4-154> [in Ukrainian]
9. Kuzmenko, V. M., Pimenova, A. Iu. (2025). Problemy vykonannya vyrokiv Mizhnarodnoho kryminalnoho sudu [Problems of the Enforcement of Judgments of the International Criminal Court]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu, Seriiia Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University, Law Series*, 88 (4), 84–90. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.4.12> [in Ukrainian]
10. Morhunov, O. A. (2025). Zarubizhnyi dosvid diialnosti pravookhoronnykh orhaniv pid chas voiennoho stanu ta yoho implementatsiia v diialnist patrolnoi politsii Ukrainy [Foreign Experience of Law Enforcement Agencies' Activities under Martial Law and Its Implementation in the Activities of the Patrol Police of Ukraine]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Juridical Scientific Electronic Journal*, 2, 358–360. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-2/83> [in Ukrainian]
11. Harris, D., O’Boyle, M., Warbrick, C. (2009). *Law of the European Convention on Human Rights*. Oxford, OUP. 964 p. Retrieved from <https://archive.org/details/harrisoboylwarb0000unse>
12. Nathan, C. (2021). Ethics of policing. *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780415249126-L171-1>
13. Code of Conduct for Law Enforcement Officials. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/code-conduct-law-enforcement-officials>
14. Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials. Retrieved from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-use-force-and-firearms-law-enforcement>
15. Case law of the European Court of Human Rights. Council of Europe / European Court of Human Rights. Retrieved from https://first.vaks.gov.ua/wp-content/uploads/sites/2/2021/12/Research_report_internet_ENG.pdf
16. Case of Shmorgunov and others v. Ukraine. (Applications nos. 15367/14 and 13 others – see appended list). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-207418%22%7D>

17. Case of Kaverzin v. Ukraine (Application no. 23893/03). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-110895%22%7D>

18. Case of Mikhalkova and others v. Ukraine (Application no. 10919/05). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-102818%22%7D>

19. Sprava “Iaremenko proty Ukrainy” [*Case of Yaremenko v. Ukraine*]. Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-125996%22%7D> [in Ukrainian]

Дата першого надходження статті до видання: 04.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.04.2026